

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA TEXTILNÍ

HLAVA RODINY
- ŠPERK JAKO TVÁŘ OSOBNOSTI

FAMILY HEAD
- JEWELRY LIKE THE FACE OF
PERSONALITY

LIBEREC 2013

ALŽBĚTA DVOŘÁKOVÁ

P r o h l á š e n í

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Datum

Podpis

Poděkování

Velmi děkuji paní M.A. Ludmile Šikolové za vedení mé bakalářské práce a panu Jiřímu Stejskalovi za odbornou pomoc při realizaci. Děkuji své rodině za finanční i psychickou podporu během celého studia. Děkuji i svým přátelům a spolužákům za cenné rady a pomoc při realizaci.

Abstrakt

Autorka ve své bakalářské práci *Hlava rodiny* řeší osobní prožitou situaci, ke které postupně přistupuje z určitým odlehčením a nadsázkou. Pomocí šperku se snaží vyobrazit charakter svého otce jako autority. Řeší zde vztah otce a dcery a podobnost jejich povah. Šperk získává úlohu pocty a stává se darem. Hlavním použitým materiálem pro realizaci je stříbro, které stvrzuje hodnotu a důležitost šperků. Bakalářská práce má dvě části, textovou a praktickou. Textová část je spíše dokumentační a praktická část se zabývá samotnými šperky a technologickým zpracováním.

Abstract

The autor in her bachelor work called "Head of the family" deals with personal experience, which she gradually approaches with detachment and hyperbole.. With help of the jewel she tries to depict the character of her father as an authority. She solves relationship between father and daughter and similarity between their nature. Jewel gains the honor and becomes a gift. The main used material for the realization is silver, that points to the value and importance of jewels. The bachelor work consists of 2 parts, the text and the practise. The text part is more documentary and the practice deals with jewels itelves and technological processing.

Klíčová slova

Šperk

Otec

Vztah

Koruna

Osobnost

Pocta

Stříbro

Keywords

Jewel

Fater

Relationship

Crown

Personality

Honor

Silver

OBSAH

ÚVOD.....	10
1. ŠPERK JAKO POCTA.....	11
2. ŠPERK.....	13
2.1 Krátká historie šperkařství na našem území.....	13
2.2 Český autorský šperk.....	14
3. KORUNA.....	14
3.1 Koruna České země.....	14
3.2 Korunovace.....	15
4. AMULET.....	16
4.1 Amulety na našem území a v Evropě.....	16
5. INSPIRACE.....	18
5.1 Karol Weisslechner.....	18
5.2 Šperky vyprávějí příběhy.....	20
5.2.1 Radomíra Jandová.....	20
5.2.2 Vladimír Komňacký.....	21
5.3 Challenging the châtelaine!.....	21
5.3.1 Gijs Bakker.....	22
5.3.2 Felieke van der Leest.....	22
5.3.3 Lucy Sarneel.....	22
6. VLASTNÍ TVORBA.....	23
6.1 Prsten pro Bettinu Eistel.....	23
7. STŘÍBRO, HLAVNÍ MATERIÁL.....	25
7.1 Puncovníctví.....	25

8. ZÁKLADNÍ TECHNOLOGIE ZPRACOVÁNÍ.....	27
8.1 Válcování.....	27
8.2 Řezání.....	27
8.3 Vrtání.....	28
8.4 Pilování.....	28
8.5 Smirkování.....	28
8.6 Pájení.....	29
8.7 Moření.....	29
9. POUŽITÉ VÝROBNÍ TECHNIKY.....	30
9.1 Výroba stěžejek.....	30
9.2 Vytłoukání plechu do vypouklých tvarů.....	30
9.3 Výroba obruby na kámen.....	30
10. HLAVA RODINY.....	32
10.1 Koruna.....	32
10.1.1 Postup výroby.....	33
10.1.2 Pergamen.....	33
10.1.3 Laserové řezání.....	34
10.2 Schránka.....	35
10.2.1 Postup výroby.....	36
10.2.2 Zdobící technika – ruční rytí.....	36
10.3 Amulet.....	37
10.3.1 Postup výroby.....	37
10.3.2 Vltavíny.....	38
10.3.3 Silikony.....	39
10.4 Deník.....	40
11. ZÁVĚR.....	41
12. POUŽITÉ ZDROJE.....	42
12.1 Seznam použitých obrázků.....	43
13. FOTODOKUMENTACE.....	45

ÚVOD

Má bakalářská práce *Hlava rodiny – šperk jako tvář osobnosti* zobrazuje osobní pojetí mého vztahu s otcem. Stává se darem a poctou, přestože původně vychází z nepříznivé situace.

Inspiruji se vizáží a temperamentem mého otce, naším vztahem a v neposlední řadě dědičnou podobností. Své pocity, postřehy a názory zhmotňuji v podobě třech osobních šperků, které dokládají fotografie v příloze a deník. Průběh cesty se pro mne stal výrazně důležitější než samotné výsledky práce. Objevuji nová zjištění, nad kterými jsem se dříve ani nezamýšlela. Uvědomuji si osobitost a důležité postavení otce v naší rodině.

Propojuji řemeslo, klasické zlatnické techniky s autorským vyjádřením. Šperky jsou vyrobeny převážně ze stříbra, čímž stvrzují svou hodnotu a vznešenost. Celá bakalářská práce vznikala za nevědomé spolupráce mého otce.

1. ŠPERK JAKO POCTA

Poctu vnímám jako způsob vyznání díky osobě, které si vážíme za její zásluhy. Nemusí být vyjádřena pouze žijícím lidem, ale může být udělena rovněž „in memoriam“ neboli „na památku“ lidem po smrti. Pocta má mnoho podob, někdy je vyjádřena slovy, písmem, sochou – pomníkem, nějakým předmětem, událostí nebo jiným způsobem, třeba šperkem. Ve slově pocta jsou pro mě zahrnuta i jiná slova, jako např. uznání, respekt, láska, poděkování, dar.

Můj vztah ke šperku se za poslední tři roky výrazně změnil. Šperk byl pro mě jakýmsi milým předmětem „na víc“, předmětem pro radost a ozdobou těla. Během tříleté cesty studia plné objevování a učení se stal mou přirozenou denní součástí. Šperk vnímám jako vlastní zhmotnění názorů, emocí, zkušeností a myšlenek, kterým vytvářím viditelnou podobu. Mé pocity jsou hlavním zdrojem pro jeho ztvárnění.

Pochopila jsem, že nositelnost a trvanlivost šperku nemusí být vždy podmínkou, ani materiál není určující. Objevuji nové možnosti použití „obyčejných“ materiálů jako je např. papír. Mé prvotní inspirace bývají mnohdy založené právě na hře s papírem (skládání, prořezávání atd.). Někdy ho použiji v nepozměněné podobě, jindy z něj přecházím k jinému materiálu. Kombinace kovu a jiných materiálů je častým prvkem v mých špercích.

Šperky se snažím vytvářet ne složitou formou založenou na jednoduchých, ale zcela funkčních systémech, které se objevují na předmětech denní potřeby (různé mechanické systémy). Kladu důraz na klasické zlatnické technologie, jelikož znalost řemesla považuji v našem oboru za základ. Zároveň si uvědomuji fakt, že v dnešní rychle se vyvíjející technické době je vše nahrazeno stroji a typická zlatničina není vyhledávána. Ve své práci uplatňuji jak tradiční tak novodobou technologii. Prolínáním a vzájemným ovlivňováním těchto technologických linií vzniká osobitý šperk. Všechny uvedené okolnosti uplatňuji ve své bakalářské práci *Hlava rodiny – šperk jako tvář osobnosti*.

V posledních dvou pracích – *Prsten pro Bettinu Eistel* a *Hlava rodiny* se více zabývám osobními tématy. Přirozeně vyplynuly ze situací, které jsem v tu danou dobu v osobním životě řešila. Řekla bych, že vznikající šperky měly pro mě až terapeutický význam.

K vytvoření bakalářské práce *Hlava rodiny – šperk jako tvář osobnosti* mě přiměla nepříznivá situace, která se odehrávala mezi mnou a mým otcem. Musím přiznat, že nebylo mým záměrem tímto způsobem řešit osobní problémy, ale byl to natolik silný zážitek, že se přirozenou cestou promítl do mé bakalářské práce. Dokonce se stal základním kamenem, na který stavím další, pozitivnější zjištění. Zlostná reakce na náš spor se objevuje pouze v návrzích prvního šperku, kdy mám potřebu otci „nasadit korunu“, jako malou pomstu. Během půlročního skicování a konzultování zjišťuji, že korunuji svého otce na důkaz pocty, nikoli se záměrem zesměšnění.

Bakalářskou práci pojmám jako děkovné gesto pro osobu, které si velmi vážím, respektuji ji a mám k ní jedinečný vztah. Tou osobou je hlava naší rodiny - můj táta.

2. ŠPERK

„Šperk je osobní ozdobný předmět či klenot. Zpravidla se nosí na těle jako estetický objekt, oděvní či vlasový doplněk nebo ochranný amulet.“ [4, str 492]

Existence šperku je prokazatelná již v době paleolitu. Postupem času se mění jeho podoba, funkce, symbolika a materiály, ze kterých je vyroben. Šperk v minulosti přímo vypovídal o pohlaví, rodovém a společenském zařazení a materiálním zabezpečení svého nositele. Jeho vzhled je ovlivněn obdobím a kulturou, ve které vzniká. Mnohdy je považován za rodinnou drahocennost, která se předává z generace na generaci. Šperky jsou převážně ženskou záležitostí, ale můžeme se nimi setkat také u mužů a dětí.

V minulosti šperk podléhal přísným dobovým a společenským konvencím, ale v moderním šperku jsou tato pravidla výrazně volnější.

2.1 Krátká historie šperkařství na našem území

Prvotní ozdobou byly přírodní produkty v minimálně pozměněné formě - lastury, kosti, bobule, květy, dřevo, peří, zuby, keramika aj. Navlékaly se na šlachy zvířat jako korálky. Již tyto nejstarší šperky inspirovaly budoucí civilizace a jejich dozvuky dokonce můžeme vysledovat dodnes. Používání organických surovin na výrobu šperků ustoupilo v době bronzové rozvoji zpracování kovů. Nejdříve vznikaly kovové šperky v rukou řemeslníků a kovářů. Ti se později specializovali přímo na samotnou výrobu nejen z bronzu, ale i ze vzácných kovů. Šperky se vykládaly perlami, slonovou kostí, sklem, emailem, broušenými kameny a jinými ne běžnými surovinami. Staly se předmětem obchodu a většina kultur je považuje za své bohatství. [6]

Téměř všechny zlatnické techniky vznikly v raných antických kulturách a takřka neměnně zůstaly až do 18. století. V tomto období se objevují náhražky drahých kovů a kamenů. Vznikají šperky s nižší materiálovou hodnotou, litinový šperk. Rozvíjí se i mechanizovaná výroba, zaměřená na sériovou produkci a imitaci šperků – bižuterii. V 19. století se ve šperku objevuje český granát, který je velmi oblíben v Čechách i ve světě. V Jablonci nad Nisou, Turnově a v Praze se zakládají nové odborné školy zaměřené na zlatnickou a bižuterní výrobu. Druhá světová válka značně omezila přísun surovin. Používaly se tehdy cenově dostupné materiály, převážně plasty. Po válce

dochází opět k rozvoji nových materiálů a technologií, např. ke galvanickému pokovování šperků. [4] V druhé polovině 20. století prochází šperk výraznou proměnou. V tomto období přestává být šperk doménou zlatníků, autory bývají často umělci z jiných oborů.

2.1 Český autorský šperk

Počátky autorského šperku v Čechách přichází na přelomu 19. a 20. století. Do té doby vznikala převážná část šperkařské produkce v soukromých zlatnických dílnách, které se po roce 1948 rušily. Docházelo ke znárodnování všech soukromých podniků a dílen. Místo nich se zřizovaly výrobní svazy a organizace, které sdružovaly výtvarníky a umělecká řemesla. Ty zcela ovládly trh se šperkem. Výtvarníci, kteří používali drahé kovy, byly ve svých návrzích značně omezováni.

Na přelomu 50. a 60. let studovala na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze nová generace výtvarníků převážně to nebyli zlatníci. Šperk se pro ně stal vhodným výrazovým prostředkem pro podtržení osobnosti člověka. Odvážné kombinace materiálů, individuální výpověď a tvůrčí svoboda přispěly ke vzniku nových šperkařských kreací, které nazvali ateliérovou bižuterií. Postupně šperk získal nové hodnoty a byl vnímán jako samostatné plnohodnotné dílo velmi rozdílných poloh, rovnocenné s ostatním uměním. [7]

3 KORUNA

Koruna (lat. *corona* – věnec) je významný odznak panovnické hodnosti používaný ve všech epochách různých civilizací. Dochované prameny nás vedou až do nejstarších civilizací starověkého světa v Africe a Asii k původním obřadním „korunám“ šamanů. Nejstarší dochovaná je korejská koruna ze 6. století z království Silla (1. století př. n. l.–10. století n. l.). [1]

3.1 Koruna České země

Podobu korunovačních insignií prvních Přemyslovců ilustrují pouze vyobrazení na mincích a pečetích. Dochované jsou až pohřební reálie českého krále Přemysla Otakara II. z roku 1296.

Dochovanou národní kulturní památku tvoří soubor českých korunovačních klenot, které až do roku 1918 doprovázely korunovace českých králů. Soubor zahrnuje Svatováclavskou korunu s pouzdrém a poduškou, královské žezlo s pouzdrém, královské jablko s pouzdrém a korunovační roucho. [3]

Svatováclavskou korunu nechal zhotovit Karel IV. Lucemburský a byl jí jako první 2. září 1347 korunován na českého krále. „*Svatováclavská proto, že Karel IV. určil její umístění na hlavě českého národního patrona, svatého Václava.*“ [4, str.246]

Koruna má podobu zlaté (ryzost 21 – 22 karátů) čelenky složené ze čtyř dílů. Na vrcholu každého dílu vybíhá lilie osázená vzácnými nebroušenými kameny uchycenými v kalichových osaznách. K nejvýznamnějším patří safírová kamej ze 7. století s vyrytým reliéfem Ukřižování, umístěná na vrcholu koruny ve zlatém křížku. Safíry na Svatováclavské koruně patří mezi největší na světě. Objevují se i jiné drahokamy jako např. spinel, rubelit nebo smaragd. Spojovací pásky nad korunou, vytvořené z opasku Karlovy první manželky Blanky z Valois, zdobí množství perel a třicet smaragdů. Do koruny se vkládala dvojí čepice z červeného hedvábí. Dodnes je ukryta v koženém pouzdře ozdobeném rytým dekorem a polychromií. České korunovační klenoty jsou uloženy v korunní komoře nad kaplí sv. Václava v Katedrále sv. Víta na Pražském hradě. [4]

První replika Svatováclavské koruny vznikla v šedesátých letech v turnovské šperkařské škole. Druhou repliku zhotovil šperkař Jiří Urban, který je i autorem repliky císařské koruny Karla Velikého.

3.2 Korunovace

Jedná se o slavnostní ceremoniál, při kterém je panovník uveden k moci symbolickým posazením koruny na jeho hlavu. Pomazáním svatým olejem získává panovník požehnání od církve k výkonu vlády a je symbolicky chráněn před útoky nepřátel. Korunovace byly důležitým aktem i z politických důvodů. Docházelo k uzavíráním smluv a pravidel mezi panovníkem a šlechtou. Prvním historicky potvrzeným korunovaným panovníkem se stal roku 754 franský král Pipin Krátký, otec Karla Velikého.

V Čechách byl prvním korunovaným vládařem Vratislav II. Roku 1086 v chrámu sv. Víta mu udělil císař Jindřich IV. královský titul. U Přemyslovců byl tento akt výjimečný, teprve za vlády Lucemburků se korunovace stávají svatoprávním aktem nezbytným pro výkon vlády. Právo korunovat českého krále měli zprvu mohuť arcibiskupové, po roce 1344 i ti pražští. [1]

4. AMULET

Amulet je drobný předmět nebo přívěsek, kterému se přisuzují ochranné, magické a jiné pozitivní účinky. Nosí se na krku, kolem zápěstí a nebo připnutý u pasu. Amulety se vyskytují už od pravěku v každém období, až po současnost. Tyto artefakty ilustrují obavy a strach lidí před zlými vlivy, přežívající po celou dobu naší existence. Na amuletech bývají často vyobrazené léčivé květiny, nápisy a modlitby. Svého majitele chrání pouze, když ho nosí neustále při sobě.

4.1 Amulety na našem území a v Evropě

Amulet byl častým předmětem, který se od pradávna vládal do hrobů s dalšími, např. se šperky, zbraněmi, insigniemi. Ve 13.století tento rituál vymizel, jelikož křesťanství tyto zvyklosti nepodporovalo. Po staletí byl přístup amuletům vzniklých z lidových pověr a magie velmi kritický. V době rekatolizace, náboženských rozporů a hospodářské nestability dochází k výrazným obrátům. Součástí hrobů se stávají předměty zbožné funkce tzv. devocionálie. *„Jedná se o předměty spojené s modlitbou (růžence), také měly pomoci v nějaké nouzi či při onemocnění (amulety, škapulíře) a v neposlední řadě měly přinést úlevu v hodině smrti (úmrtní kříž, krucifix). Mezi devocionálie se řadí také devoční grafika a různé svaté obrázky, obětiny, figurky, modlitební knížky, zpěvníky a rozmanité svátostky (amulety).“* [5, str.171]

V době epidemií byly oblíbenými ochránci tzv. *Morové tolary*, závěsné mince s vyobrazenými biblickými výjevy. Další medailony tzv. *Nepomukovy jazyky* měly zajistit nositeli ochranu před pomluvami. Vyráběly se především z vosku, skla a stříbra, ve kterém byly ryté motivy a písmo. Těhotné ženy chránily srdcovité přívěsky zavěšené na stužce před kožními nemocemi. Existovaly i dětské amulety, které odháněly zlé duchy hlukem zvonečků a rolniček.

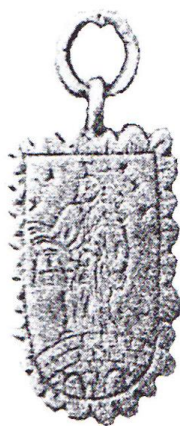
Masivnější medailony byly vyrobené technologií lití a jemnější ražbou do tenkého plíšku. Součástí skleněného medailonu nebo škapulíře byly dřevoryty dokreslené akvarelovými barvami. [5]

Západogermánské ženy nosily připnuté na pásku dlouhé kovové řetízky (šatlény), na jejichž koncích byly nejrůznější předměty, např. nože, cedníčkové lžičky, hřebínky, mušle, polodrahokamy a jiné nástroje. Patrně se jednalo o nástroje s převážně symbolickou, ale i praktickou funkcí. Horský křišťál se také vyskytoval na těchto špercích, připomínal zkamenělý led, a proto se používal jako tlumící obranný prostředek zahánějící žízeň. [5]

Zajímavé jsou i novověké růžence z 18. – 19.století, které tvoří shluk amuletů připevněných na tkanici nebo šňůře s korálky. Jedná se o amulety zbožného charakteru, ale i kuriozity jako např. mléčné zuby, miniatury sekerky, horský křišťál, mince.

obr.1, Morový amulet

obr.2, „Nepomukův jazyk“

obr.3, „Svrabový kámen“

V současné době jsou v západní Evropě a Americe velmi oblíbené náramky a náhrdelníky *Charm bracelets*, na které si nositel připíná během svého života přívěsky, zaznamenávající důležité etapy jeho života, např. symboly štěstí, znamení zvěrokruhu a medailony s vyrytými významnými daty. Tyto šperky navazují na tradici amuletových šperků. [5]

5. INSPIRACE

Ve své práci se neinspiruji konkrétním umělcem nebo dílem, spíše vycházím z vlastních pocitů a poznatků. Ráda bych ale zmínila několik autorů, kteří mají spojitost s mým tématem. Především vytváří šperk z potřeby vyznání pocty, šperk reagující na vlastní pocit, událost a nebo „šperk pro...“.

Realizace těchto témat je velice častá, ale způsob pojetí je velmi individuální.

5.1 Karol Weisslechner (1957, Bratislava)

Na díle Karola Weisslechnera oceňuji ojedinělý rukopis, ve kterém nechává divákovi prostor pro vlastní fantazii. Oceňuji, že své šperky - objekty staví do pozice vypravěče, který zprostředkovává jeho vlastní myšlenky, vzpomínky, názory a reakce na okolní svět a zároveň neopomíná klasické zlatnické řemeslo.

Karol Weisslechner se věnuje architektonické tvorbě, designu, výstavnictví, scénografii, kresbě a v neposlední řadě šperku. V roce 1995 převzal po Antonu Cepkovi ateliér Kov a šperk na Vysoké škole výtvarných umění v Bratislavě. Přejmenováním ateliéru na S + M + L _ XL zvětšil rozsah tvorby od šperku až po rozměrnější instalace v interiéru. O dva roky později se stal rektorem Vysoké školy výtvarných umění. Je hlavním propagátorem autorského šperku.

Šperky Karola Weisslechnera jsou častými nositeli tajuplných zpráv, ale také provokují, reagují, komunikují, staví do kontrastu protichůdné a vyjadřují poctu. Fungují jako nositelné šperky, ale i jako samostatné objekty. Vyznačují se širokou materiálovou škálou (jako je např. sádra, minerály, plast, stříbro, dřevo, perly, nitě, dentální hmota) neobvyklých kombinací. Karol Weisslechner zastává názor, že „*Aj flak na košeli môže byť šperkom*“ . [8, str.48]

Ve své práci připomínám jeho konkrétní šperky s velmi osobní tematikou. Jedním z nich je brož *Myslel som na A. C.* (1992) , kde Karol Weisslechner vzdává hold svému pedagogovi a příteli Antonu Cepkovi. Kruhová brož s prořezanými prvky, charakterizující Cepkovu tvorbu je vyrobená z kartonu, sádry a plátkového zlata. [8]

Osobní vztah ke svým blízkým vyjadřuje i v dalších špercích s názvem *Srdce pre dcéry* (2004) a *Šperk pre teba, šperk pre mňa* (1999). V těchto špercích vnímám

společný motiv vyznání lásky - jednou otcovské, jednou manželské. Dvojdílný *Šperk pre teba, šperk pro mňa* ji zachycuje magnety, které se navzájem přitahují. Poslání těchto předmětů je dle mého názoru dokonale zachyceno na společných fotografiích. [8]

Karol Weisslechner mnohdy ve svých objektech ukrývá neodhalitelná intimní tajemství, jenž chrání svého nositele před nebezpečím. Tajemství, která nemůže nikdo poznat, zveřejnit, hodnotit a zesměšnit.

obr.4, Srdce pre dcéry

obr.5, Rumelkový amulet

Vytváří náhrdelníky s předměty evokující dojem amuletových šperků kultur přírodních národů, které chrastěním odháněly nebezpečné zlé síly. Příkladem je náhrdelník vytvořený na dobročinné účely *Amulet pro Unicef* nebo *Rumelkový amulet*. Změť bavlněných nití s navěšenými krystaly kamenů, oblázkami, trychtýřky, stužkami a jinými předměty má za úkol chránit svého nositele. [8]

5.2 Šperky vyprávějí příběhy

Výstavu *Šperky vyprávějí příběhy* zahrnuji do své inspirace především pro její koncept a některé artefakty blízké mé práci. Ztotožňuji se s názorem, že šperk není pouze ozdobou těla, ale může být sdělením vlastních myšlenek.

Alena Křížová vyzvala k tomuto projektu sedm českých šperkařů, převážně absolventů ateliéru V. K. Nováka, Kov a Šperk na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze - Ludmilu Šikolovou, Reného Horu, Radomíru Jandovu, Jolanu Novákovou, Vladimíra Komňackého, Simonu Kafkovou a Petra Vogela.

Tvorbu těchto autorů ovlivnila vlna postmoderny sedmdesátých let minulého století. Autoři se oprošťují od klasického pojetí šperku, neomezují se materiálem, technikou zpracování ani trvanlivostí předmětu. Svými šperky sdělují veřejnosti příběhy různých námětů. Někdy je to reakce na svět kolem, vzpomínky, přísloví, osobní prožitky, jindy vyprávějí o vzniku samotného artefaktu. [9]

5.2.1 Radomíra Jandová (1971, Liberec)

Hra na krále Radomíry Jandové představuje korunu z klasů trávy reagující na vlastní pocit slovním příslovím: „*Občas je lákavé podlehnout pocitu vlastní důležitosti, občas zatoužíme po moci, ale všechna sláva – polní tráva.*“ [9]

obr.6, Hra na krále

5.2.2 Vladimír Komňacký (1958, Jablonec nad Nisou)

Vladimír Komňacký uplatňuje ve své tvorbě dokonalou znalost zlatnických technik v kombinaci s vtipem a nadsázkou. Pracuje s různými materiály, často nalezenými rozbitými střepy, kterými vytváří nový příběh. Mnohdy žertovným a přesným názvem dílka podtrhává svou myšlenku. Ve větší míře vyrábí šperky pro konkrétní osoby. V roce 2010 obdaroval Madeleine Albright broží u příležitosti vydání knihy *Madeleine Albright Tajná řeč broží*.

obr.7, Karavana

5.3 Challenging the châtelaine!

Na závěr zmiňuji projekt, výstavu *Challenging the châtelaine!*, na níž mě upozornila paní Šikolová.

Ředitelka galerie, profesorka a autorka několika knih o umění Helen Williams Drutt English v roce 1998 vyzvala 61 umělců z 16 zemí k jedinečnému projektu. Zadáním bylo vytvořit brož pro Madeleine Albright. Pro velký úspěch veřejnosti zorganizovala o tři roky později projekt s názvem *Challenging the châtelaine!*, který je založen na podobném principu. Během dvou let oslovila kolem osmdesáti umělců z celého světa. Ti měli za úkol poctit konkrétní „osobu“ formou *châtelaine* (česky šatlény).

Šatléna byl ozdobný záves připevněný na opasku, na který si majitelé navěšovali různé elementy např. klíče, toaletní potřeby, pečetidla, jehelníčky, psací potřeby,

hodinky, amulety aj. Byly funkčním, reprezentativním, dekorativním a osobním pokladem každého nositele. [10]

5.3.1 Gijs Bakker (1942, Holandsko)

Šatléna „*Floating lenses*“ pro řeckou sopranistku Marii Callas (1923 – 1977) poukazuje na její krátkozrakost, která byla dříve velkým handicapem, jelikož speciální kontaktní čočky nebyly běžně dostupné. Gijs Bakker vytvořil klipsové náušnice vypouklých tvarů, ve kterých plavou kontaktní čočky s roztokem. [10]

5.3.2 Felieke van der Leest (1968, Holandsko)

Felieke van der Leest zpracovala volnější námět. Poctila smyšlené filmové postavičky zlobra Shreka a Osla se slovy: „*Miluji Shreka....těžkého zeleného chlapa se zlatým srdcem. (Je dokonce v mé oblíbené barvě) A osel Osel je legrační až je to otravné. Jsou skvělý pár, získali si mé srdce.*“ [10, str.90]

5.3.3 Lucy Sarneel (1961, Holandsko)

Variabilní šatléna Lucy Sarneel je věnována lidem, kteří opustili rodné domovy a hledají bezpečnější místo k žití. [10]

obr.8, „*Floating lenses*“

Gijs Bakker

obr.9, *châtelaine*

Felieke van der Leest

obr.10, *châtelaine*

Lucy Sarneel

6. VLASTNÍ TVORBA

6.1 Prsten pro Bettinu Eistel

Ráda bych zmínila svůj poslední školní semestrální úkol *Prsten pro osobnost*. Uvědomila jsem si, že z něj přirozeně čerpám inspiraci pro bakalářskou práci, aniž by to bylo mým úmyslem. Tyto dvě práce vznikají současně, možná i proto mají určitou spojitost a návaznost.

Úkolem semestrální práce bylo zhotovit prsten jako poctu pro konkrétní osobu. Vybrala jsem si paralympijskou vítězku Bettinu Eistel, která se narodila s vrozenou vývojovou vadou – bez obou horních končetin. I přes velký handicap se Bettina osamostatnila a zapojila se do normálního života. Vznikl prsten jako pocta pro ni a všechny lidi, kteří se dokáží vyrovnat se svým handicapem a žít dál plnohodnotný spokojený život.

Hlavní inspirací byla velmi nepříjemná osobní událost, kdy mému příbuznému musela být amputována dolní končetina. Toto neštěstí se odehrálo současně v době zadání úkolu. Neustále jsem nad tím přemýšlela, nutilo mě vyjádřit neskutečný obdiv takto zasaženým lidem.

Stříbrný prsten se zirkonem je vyroben klasickou zlatnickou technikou. Je zasazen do dostatečně velké nerezové obruče, která má funkci náhrdelníku. Zvolila jsem klasickou podobu prstenu a vnitřní otvor vyplnila průhledným plexisklem. Podpořila jsem tím myšlenku své práce, prsten se nedává na prst, proto vnitřní otvor není potřebný.

Uvědomila jsem si několik spojitostí této a bakalářské práce. Inspiruji se aktuálním problémem ze svého soukromého života. Snažím se zhmotnit své myšlenky pomocí šperku. Vytvářím šperk pro konkrétní osobu. Šperk plní funkci pocty. Pracuji se stříbrem v kombinaci s jinými materiály. Klasické zlatnické řemeslo ztvárňuji novým osobním způsobem.

obr.10, Prsten pro Bettinu Eistel

obr.11, Prsten pro Bettinu Eistel

7. STŘÍBRO, HLAVNÍ MATERIÁL

Patří mezi ušlechtilé kovy bílé barvy, vysokého lesku a vysokého bodu tání (960 °C) . Vyznačuje se nejlepší tepelnou a elektrickou vodivostí. Je měkké (stupeň tvrdosti 3), dobře kujné, tažné a na čerstvém vzduchu stálé. Vlivem působení sirných par nebo sirovodíku, oxiduje. Nejsnadněji ho rozpouští ředěná kyselina dusičná.

V přírodě se vyskytuje zřídka ryzí, většinou bývá obsaženo v rudách např. leštěnec stříbrný - argentit a leštěnec olovnatý - galenit . Z rud se stříbro získává několika způsoby, pomocí zinku nebo tavením a oddělením olova. Ryzí stříbro, se nehodí pro svoji měkkost a malou odolnost vůči opotřebení k výrobě šperků. Mezi nejdůležitější přísadu všech slitin drahých kovů patří měď, čímž dochází ke změně mechanických vlastností a barvy kovu.

Ve velkém množství se stříbro používá ve fotografii, elektrotechnice, elektronice, lékařství, galvanizovnách a ve sklářství při výrobě zrcadel. [11]

Stříbro bylo v době starověku považováno za nejcennější kov, mělo větší hodnotu než zlato. Od počátku se užívalo ve šperkařství a k výrobě stolního nádobí, převážně nádob na vodu, jelikož stříbrné ionty mají v ryzím stavu mírně baktericidní účinky. Blízký a Střední Východ patří mezi nejstarší naleziště stříbrných šperků. Jihlavsko, Kutná Hora, Příbram a Jáchymov byly nejvýznamnějšími nalezištěm stříbra v Čechách a řadily se mezi nejbohatší města v Evropě.

Napodobeninou stříbra se stala kolem roku 1850 alpaka, bílá slitina mědi, zinku a niklu. [4]

7.1 Puncovníctví

Za základy puncovních zákonů považujeme dochované předpisy starých privilegií a cechovních řádů zlatníků, které obsahují ustanovení o ryzostech zpracovávaných drahých kovů. Mistr zlatník a stříbrník označoval své výrobky, jménem a číslicí ryzosti v karátech. Později se o tyto záležitosti staralo představenstvo cechu.

Roku 1323 vydal Jan Lucemburský nařízení o označování drahého kovů. Slévané zlato mělo znamení hlavy lva a stříbro poloviční hlavy lva. Tvary puncovních značek se nedochovaly. Nejstarší dochovanou značkou jsou francouzské městské

značky z Montpellier a z Paříže. V 16.-17. století byl zaveden puncovní systém o dvou až čtyřech značkách – mistrovské, pruběřské, městské a jakostní. [4]

Puncovní zákon se vztahuje na zlato, stříbro, platinu a kovy skupiny platinové. Tuzemské i zahraniční zboží z drahých kovů musí splňovat ryzost a musí vyhovovat ustanovením puncovního zákona. Tento zákon se vztahuje na zlato, stříbro, platinu a kovy skupiny platinové.

8. ZÁKLADNÍ TECHNOLOGIE ZPRACOVÁNÍ

Technologické zpracování považuji za významnou část své práce, jelikož znalost řemesla v našem oboru je podle mého názoru velice důležitá. Mé dosavadní zkušenosti nejsou příliš velké, proto se na technologické zpracování více zaměřuji. Řemeslné zpracování šperku má pro mě stejnou váhu jako samotná myšlenka. Propojuji ho v kombinaci s novými technologiemi a možnostmi, čímž šperk získává vlastní nový rozměr. V bakalářské práci uplatňuji i jiné technologie ručního zpracování kovů jako např. tvarování plechu vytlукáním, výrobu spojovacího nebo zapínacího systému s novodobou technologií řezání laserem. Propojení těchto dvou světů mi přijde vhodné, jelikož se v dnešní době na tradiční řemeslo výrazně zapomíná.

8.1 Válcování

Prodlužování, zeslabování a rozšiřování materiálu pomocí ručního nebo elektrického válcovacího stroje. Používala jsem ruční valcnu na hladké válcování plechu. Stroj je založen na pohybu dvou proti sobě otáčejících se válců, mezi které vkládáme vyžíhaný a čistý materiál. Plech válcováním tvrdne, proto jej musíme po ztenčení o 1/3 opět vyžíhat, aby nedošlo k popraskání materiálu. [12]

8.2 Řezání

Dělení materiálu pomocí pilky, při kterém dochází k většímu odpadu než u stříhání. Používá se k vyřezávání složitějších ornamentů, úhlů a drážek. Při výrobě šperků používáme lupenkový oblouk, lupenkovou pilku a vosk. Hrubost pilek se rozlišuje podle druhu a síly materiálu, který řezeme. Ve zlatnictví a klenotnictví používáme především pilky střední a jemné. Pilka se upíná do rámu vždy tak, aby hroty zubů směřovaly směrem k rukojeti. Při řezání si přidržujeme plech ve vodorovné poloze a na pilku příliš netlačíme, aby nedocházelo k jejímu poškození. Mazáním pilky včelím voskem docílíme snadnějšího řezání. [12]

8.3 Vrtání

V dřívějších dobách se ve zlatnických dílnách pracovalo s ruční vrtačkou neboli svidříkem. Dnes se více používají vrtačky elektrické. Šroubovitý vrták je nejpoužívanějším nástrojem. Chceme-li dosáhnout přesného zavedení vrtáku, uděláme prohlubeň ve vrtaném materiálu pomocí důlčíku. [12]

8.4 Pilování

Třískové obrábění přebytečného materiálu za pomoci různých druhů pilníků. Dochází k začištění a zarovnání hran a povrchu materiálu. Ve zlatnictví patří pilování k častým osvědčeným pracovním postupům. Používají se pilníky různých tvarů: plochý, kulatý, čtyřhranný, půlkulatý, nožový, mečový aj. Nový mastný pilník je nutné namočit do lihu, přejet uhlím a zapálit. Tupé pilníky se ostří pískováním nebo leptáním. Při pilování je nutné pevně držet pilník ve vodorovné poloze, pilovat vždy stejnoměrně směrem od sebe a materiál mít pevně opřený o skobu, opěrák. [12]

8.5 Smirkování

Jemnější broušení materiálu pomocí různých brusných prostředků za účelem získání čistého a hladkého povrchu. Provádí se po pilování, před a po pájení a před leštěním.

Brusivo má mnoho podob, např. pasta, prášek, emulze. Může být také smíšeno a vylisováno s pojivem do tvarů kotoučků. Přírodními brusivy jsou diamant, korund, křemen, granát aj. Mezi umělá brusiva se řadí karbidy, umělý diamant a umělý korund. Ve zlatnictví používáme smirkový papír o zrnitosti 250 až 1000 a před leštěním brusnou pastu. Nejdříve používáme hrubší smirkový papír připevněný na dřevěné laťce, následně smirky jemnější. Nevýhodou smirkování je odebírání většího množství materiálu, čímž dochází ke ztrátám drahého kovu. [12]

8.6 Pájení

Pevné sdružování několika částí v jeden celek za pomoci roztaveného kovu - pájky, který má nižší bod tání než spojovaný materiál. Pájení patří mezi nejdůležitější úkony ve zlatnictví a stříbrnictví. K tvrdému pájení spojů používáme tvrdé pájky o tavicí teplotě 750°C. Základem těchto pájek je vždy měď a jejich použití se liší podle obsahu stříbra. Pájka musí mít vždy stejnou barvu a ryzost jako pájený materiál. Používáme dva typy pájek kusovou (drát, plech) a kašovitou. K pomůckám tvrdého pájení patří tavidlo neboli borax, který usnadňuje tavení pájky. Dále pak šamotová žáruvzdorná podložka, pájecí pistole, pájka, jehla a pinzeta do ohně na přidržování dílů.

Před pájením musíme zdrsnit povrch smirkovým papírem pájeného místa a pájky. Na žáruvzdorné podložce si připravíme materiál, který budeme pájet. Jednotlivé spoje a palionky pájky potřeme boraxem. Po zaschnutí tavidla dochází rovnoměrným zahříváním k roztavení pájky. Následně výrobek očistíme v teplé mořící lázni.

Borax se vyrábí ze sody a kyseliny borité nebo některých boritých nerostů.

Při zahřívání podporuje tavení pájky a zamezuje přístupu vzduchu, čímž nedochází k oxidaci pájky, pájených míst či taveného materiálu. [12]

8.7 Moření

Dochází k odstranění okují neboli oxidů mědi a zbytků chemických přísad vzniklé zahřáním kovu. Rozpouští i sklovité vrstvy taveného boraxu použité při výrobě šperku. Mořící lázeň je směs kyseliny sírové s vodou v poměru 1:30 nebo směs vitrexu s vodou. Vitrex má stejnou účinnost jako kyselina sírová. Je méně nebezpečný, ekologičtější a cenově dražší. [12]

9. POUŽITÉ VÝROBNÍ TECHNIKY

9.1 Výroba stěžek (trubiček)

Stěžky se vyrábí pomocí trnu (prázdné stěžky) nebo pomocí jádra (plné stěžky). Zvolila jsem výrobu prázdných trubiček, ke které byly potřeba tyto nástroje: trn, ocelový průvlak, ploché kleště a svěrák. [12]

Vyžíhaný pásek plechu požadované velikosti (průměru trubičky) se sestříhnutým koncem jsem zasunula do širší strany otvoru průvlaku upevněného ve svěráku. Prostrčenou špičku jsem uchopila do kleští a tahem přitáhla k sobě. Stěžku jsem postupně protahovala menšími průvlakami na požadovanou velikost. Šev jsem zaletovala a trubičku smírkováním začistila. Prázdnou trubičku jsem použila na spojovací a uzavírací díl krabičky.

9.2 Vytloukání plechu do vypouklých tvarů

Vytloukáním rovného plechu můžeme dosáhnout různých tvarů a hloubek plastik. Existuje několik možných způsobů, např. vytloukání v ankách, na dřevě, filcu, kůži, olovu nebo i cizelování a tepání. Předměty mělčího charakteru vytloukáme na měkkých podložkách. Vytloukáním v jamkovici získáváme tvar polokouliček. Cizelováním a tepáním je možné docílit složitých tvarů. Tato práce může být velmi časově náročná. [12]

V mém případě jsem na dřevěném špalvu s mírnou prohlubní za pomoci kuličkového čakanu a kladívka vytloukla plech do požadovaného miskovitého tvaru. Pro lepší tvarovost plechu jsem ho několikrát během práce vyžíhala.

9.3 Výroba obruby na kámen

Část šperku, do které se fasuje kámen se nazývá cangle, obrubeň nebo osazna. Zdobné prořezávané obrubně se objevují převážně na prstenech. Známe několik typů carglí – rovné, kónické, ozdobně prořezávané a cangle s krapkami. Při výrobě musíme dbát na přesnost, abychom vyrobili vyhovující funkční osaznu a nenarušili vzhled kamene. [12]

Osazovala jsem kámen nepravidelného přírodního tvaru, proto jsem vybrala jednoduchý typ osazení. Osazované spodní části vltavínu nebylo nutné brousit, jelikož má od přírody vhodný tvar. Na pásek plechu jsem nanesla velikost obvodu kamene a rozměr tloušťky materiálu navíc. Pásek jsem rozřízla a vytvarovaný podle kamenu spájela. Následně jsem cargli spájela s daným materiálem, omořila a začistila. Pro větší pevnost jsem kámen přilepila dvousložkovým lepidlem.

10. HLAVA RODINY

Pocházím z poměrně klidné úplné rodiny, nikdy se u nás výrazně nekřičelo. Na začátku minulého roku docházelo k častějším neshodám mezi mnou a mým otcem. Už si přesně nepamatuji příčinu hádek, ale vyvrcholením byla dlouhodobá vzájemná ignorance. Tato zkušenost mě velmi zasáhla a byla hlavním podmětem zpracování bakalářské práce.

Martin, můj táta, působí díky svému vzhledu, zvuknému hlasu a výrazu ve tváři jako velmi nápadná osoba. Vyvolává u lidí přirozený respekt. Už od dětství s respektem vnímám jeho vysokou postavou, mohutné dlaně plné oděrek a hlavu bez vlasů s odstátýma ušima. Někdy je hlučný, zbrklý, přímý a provokativní. Jindy tajemný a tichý. Mezi jeho přednosti patří bezesporu pracovitost a spravedlnost.

Osobnost svého otce se snažím zhmotnit několika šperky. V procesu realizace procházím různými fázemi vývoje. Docházím k výrazným změnám v názoru a pohledu na danou situaci. Mé první myšlenky se odvíjely od potřeby skutečného zobrazení problému. Snažila jsem se o pomstu zesměšněním otce, nikoliv před veřejností,

ale jen přede mnou samotnou. Později si uvědomuji podstatu našeho vzájemného vztahu, také jeho důležitou pozici otce a hlavy rodiny. Všímám si výrazné podobnosti našich povah, která byla klíčovým prvkem konfliktů a stala se inspirací celé mojí práce. Napětí se z původního pojetí postupně vytratilo. Šperky získávají odlehčenou formu nadsázky.

Stávají se poctou, následně darem. Vzniká trojice šperků a obyčejný deník, v němž zaznamenávám průběh celé cesty. Na závěr dochází k předání bakalářská práce, která se stala i vánočním dárkem.

10.1 KORUNA

Koruna je od počátku ústředním šperkem celé práce, jelikož nejlépe symbolizuje postavení svého nositele v rodině. Nejen pro mě je znakem moci, symbolem důstojnosti a důležitosti. Koruna mého otce prošla nejvýraznější proměnou ve všech směrech, jak po vizuální, tak po koncepční stránce.

V prvotním návrhu byl inspirací rým z básně *Král Lávro od Karla Havlíčka Borovského* „dlouhé uši právě dobře ke koruně sluší.“ [13, str.143] Oslí uši jsem

navrhla pomocí provazu a stejnojmenného názvu uzlu. Samotná smyčka upozorňovala na osobní konflikt. Koruna měla být v tomto případě částečně nositelem mírného posměchu a ironie. Tento návrh nebyl realizován, jelikož jsem nenašla jeho vyhovující finální podobu. Dalším návrhům předcházela hra s papírem. Vycházela z tvaru čtverce, který skládáním a prostřiháváním získával charakter koruny. Postupem práce jsem dospěla k pozitivnějšímu pojetí koruny.

Finální podoba je inspirována principem dětské harmonikové vystřihovánky. Snaha o zdůraznění osobnosti koruny pomocí otcovy fotografie působila příliš popisně. Použila jsem pouze obrys portrétu z fotografie - typický otcův ánfas a aplikovala ho na papírový pergamen.

Základ koruny tvoří stříbrný diadém a k němu je připevněn pomocí nýtků papírový řetěz symbolizující zástup hlav, který podporuje čistou a jemnou formu celé práce.

10.1.1 Postup výroby:

1. příprava materiálu pro laserové řezání: realizace návrhu v programu CorelDRAW 11
2. výroba stříbrných nýtků: vysekávání koleček (hlaviček nýtků) ze stříbrného plechu, zarovnání hran smirkovým papírem, letování stříbrného drátu potřebné velikosti
3. vrtání dírek na nýtky do stříbrného pásku
4. nýtování diadému, vytřukání do kruhového tvaru
5. aplikace vytvarovaného zohýbaného pergamenového papíru na diadém pomocí nýtků
6. začištění stříbrných částí
7. puncování šperku

10.1.2 Pergamen

Při realizaci šperku docházelo k materiálovým obměnám a zkouškám. Klasický papír nahrazuji odolnějšími materiály jako např. kůží, netkanou textilií, impregnovaným papírem namočeným ve vosku či tekutém skle.

Pergamen vyhovoval svou lehkostí a ohebností v mokrému stavu. Ve finálním výsledku nebyl použit, jelikož je dostupný pouze na objednání a ve velkém rozměrovém omezení. Nahradila jsem ho papírovým pergamenem, který připomíná pauzovací papír.

Pergamen je vyčiněná zvířecí kůže nejčastěji oslí, kozí, ovčí, telecí nebo vepřová. Pro výrobu velmi jemných pergamenů, tzv. děložních pergamenů, se používala kůže nenarozených mláďat.

Nejprve se kůže zbavuje chlupů ve čtrnáctidenní vápenné lázni, po té se očistí a nechá napnutá na uschnout. Na závěr se brousí a leští. Pergamen má nažloutlou barvu.

Na Blízkém východě se stal v 6. – 5. stol. př. n. l. hlavním materiálem pro psaní, později v Římě a dalších státech Evropy. [14] Rozlišujeme pergamen jihoevropský, pečlivě opracovaný na jedné straně a středoevropský, opracovaný z obou stran. Středoevropský pergamen je oboustranně popisovatelný. [15] Výhodou pergamenu byla i možnost napsaný text vyškrábat a nahradit jej novým. V 16. století byl pergamen nahrazen levnější variantou, papírem. V dnešní době se používá k potahování bubnů a v knihařství.

10.1.3 Řezání laserem

Jedná se o dokonale přesnou, čistou a rychlou technologii, při níž dochází k bezkontaktnímu dělení materiálu. Laser umožňuje i gravírování neboli popisování téměř všech materiálů dřeva, skla, plastů, kovů, kůže, papíru aj. Dokáže vyřezat velmi složité ornamenty s detaily. Výhodou je, že při dělení materiálu nevzniká téměř žádný odpad. U papírových výrobků zanechává laser opálenou černou stopu v řezu. V některých případech tomu zamezíme přelepením materiálu papírovou lepenkou, kterou později odstraníme. [16]

10.2 SCHRÁNKA

Součástí korunovačních klenot, či korun samotných byla v historii schránka na ostatky nebo - li relikvie. Existuje tvrzení, že Svatováclavská koruna má v sobě ukryt trn z Kristovy koruny. Snažím se zachovat toto poselství, nikoli však z duchovního hlediska, ale líbí se mi myšlenka tajemně schovaného pokladu, o kterém se můžeme jen domnívat. Vzniká tak druhý šperk pro mého otce, tzv. krabička „na něco“, která není přímou součástí koruny, ale tvoří samostatný objekt.

Při navrhování a realizaci jsem si určila následující kritéria:

- Schránka musí být z odolného materiálu, aby zastávala funkci užitého předmětu.
- Musí být příjemná na omak a do ruky, je osobním pokladem.
- Opět musí vyjadřovat charakter mého otce.
- Důležitý je vhodný rozměr krabičky a zavíracího systému, jelikož má táta mohutné neohrabané prsty.
- Jelikož neznám budoucí obsah krabičky, je žádoucí zdravotně nezávadný materiál.

Vhodný materiál volím stříbro, drahý vznešený kov, který zvýrazňuje hodnotu šperku. Stejně jako u koruny vycházím z tvaru kruhu. Tepáním obou částí krabičky následně získávám tvar čocky.

Schránka upozorňuje na společný rys našich povah s otcem, uzavřenost a tajemnost. Nemáme výraznou potřebu svěřovat své problémy a pocity okolí. To je hlavní důvod, proč se více zabývám interiérem krabičky.

Opět používám papírový pergamen. Překrýváním malých dílků vzniká dekor, který připomíná tašky na střeše domu. Otec se živí klempířskými a pokrývačskými pracemi, proto hledám inspiraci v tomto oboru. Při realizaci zjišťuji, že dekor neplní svou funkci, ale spíše překáží.

Vybírám klasičtější motiv dekoru šperku - monogram. Pro oživení pracuji přímo s otcovým autogramem. Do stříbrné destičky nechávám ručně vyrýt jeho příjmení. Na závěr destičku upevním pomocí krapen na vnitřní stěnu schránky.

10.2.1 Postup výroby:

1. příprava materiálu: vyřezávání lupénkovou pilkou dvou stejných kruhových výsečí, příprava destičky, začištění pilováním a smirkováním
2. vytloukání plechu do požadovaného miskovitého tvaru pomocí čakanu a kladívka, rovnání, smirkování
3. ohýbání šínky do kruhového tvaru, pájení, vytloukání pomocí gumového kladiva na zaklepávacím kuželu do požadovaného tvaru
4. pájení vytvarované šínky na obvod misky
5. výroba stěžečky na pant a uzavírací systém
6. výroba pantu - rozříznutí trubičky na tři části, začištění, vypilování požadovaného tvaru na pant na obvodu misek, pájení spojovacího systému
7. výroba uzávěru, pájení
8. dokončení spojovacího systému- vložení drátu přesné velikosti, vytukání okrajů
9. příprava krapen, pájení, závěrečné moření a začištění
10. zasazení destičky s rytým podpisem, ohýbání krapen, začištění
11. puncování šperku

10.2.2 Zdobící technika – ruční rytí

Rytí je dnes považováno za samostatný řemeslný obor. Řadí se mezi výzdobnou zlatnickou techniku, kdy dochází jemně lineárním odebíráním materiálu pomocí rydla ke zdobení povrchu drahého kovu. Vyrytou drážku ovlivňuje tvar ostří a úhel uchopení rýtky. Používají se kalená železná rydla s dřevěnou násadou a různým typem ostří, nejběžněji s úhlem 60° - 70° . Finálně upravený a vyleštěný kov se zdobí rýhováním, přímými linkami, vlnovkami i kombinovaně. [6] Tímto způsobem lze vytvořit plošný motiv, ale i složité tvarové kompozice s ornamentálními, figurálními a jinými motivy. Ruční rytí se uplatňovalo zejména na liturgických předmětech zdobením s tematikou božstev a magických symbolů. V gotické době se rytina uplatňovala ke grafickému tisku na papír. Vyryté dekory vyplněné barvou se za pomoci stlačení lisu otiskly na papír. [17] Žádná jiná klasická grafická technika neumožňuje tak přesnou jemnou a drobnou práci. Mezi nej kvalitnější vrcholná díla řadíme kompozice renesančních mědirytin.

obr. 12, schránka

10.3 AMULET

Předchozí šperky byly věnovány mému otci. Tento amulet patří nám oběma. Skládá se ze dvou částí, jedna je má, druhá otce. Jednotlivé části samostatně nefungují. Šperk ochraňuje svého nositele pouze když je kompletní. Amulet se stává putovním předmětem, který si předáváme mezi sebou. Dochází tak při výměně ke společnému setkání.

Základní tvar šperku tvoří znovu kruh, tentokrát v podobě stříbrného válce. Princip šperku připomíná flash disk, který byl i inspirací. Čtecí zařízení je nahrazeno vhodně vytvarovaným vltavínem, jenž spojuje obě části šperku. Od začátku práce, bylo mým záměrem použít tento kámen, který jsem v dětství dostala darem od mého otce. Patří mezi nejvzácnější kameny z mé sbírky.

Amulet připomíná pouzdro. Větší část šperku se vsazeným vltavínem vlastním já. Uvnitř duté trubičky je schován dopis s mým přáním. Menší díl, vyplněný silikonem s dutinou ve tvaru vltavínu, patří otci. Plní funkci uzávěru. Na konci obou částí šperku visí provázek, což umožňuje nošení na krku. Zvolila jsem provázek z přírodního vlákna, který dle mého názoru nenarušuje honosnost předmětu.

Amulet je celostříbrný ponechaný v surové osmirkované podobě, pouze boční stěny jsou leštěné. Působí čistým jednoduchým dojmem.

Cílem bylo vytvořit šperk charakterizující náš vztah otce a dcery, který je propojen velmi silnou citovou vazbou.

Setkání a komunikaci považují za důležitou úlohu našeho vztahu, proto je amulet putovním šperkem, čímž plní toto poslání .

10.3.1 Postup výroby:

1. příprava materiálu: žíhání, válcování plechu na požadovanou tloušťku, stříhání pákovými nůžkami
2. výroba trubky: ohýbáním a vytloukáním pomocí gumového kladiva na zaklepávacím kuželu, pájení švu
3. rozříznutí trubky na dvě části, začištění
4. výroba bočních stran amuletu: řezání lupénkovou pilkou do požadovaného tvaru, vrtání dírek na provázek, začištění
5. výroba cargle a víčka amuletu
6. pájení bočních stran k válci, moření, broušení, leštění
7. výroba systému na uchycení provázku, zaklesnutí provázků ve vyvrtaných dírách
8. zasazení, přilepení kamene dvousložkovým lepidlem
9. aplikace silikonu
10. puncování šperku

10.3.2 Vltavíny

Jedná se o křemičité sklo a oxidy kovů lahově až temně zelené barvy. Pravděpodobně vznikly přetavením půdy po dopadu meteoritu na Zem. Nachází se až v deseti centimetrových kusech v podobě kapek, oválů, tyčinek a jiných nepravidelných tvarech. Struktura povrchu je velmi výrazná, připomíná usušenou švestku. Bublínky uvnitř kamene jsou velmi častým jevem. Vltavíny se vyskytují v povodí řeky Vltavy, v okolí Českých Budějovic, Českého Krumlova a jižní Moravy. [18]

Od 19.století jsou oblíbené ve šperkařství. Zprvu byly leštěny do muglů, dnes se ponechávají v přírodním stavu. Broušené vltavíny byly ve šperkařství často nahrazovány lahvovým sklem. [4]

Vltavíny odolávají ohni do teploty cca 1400 °C, většině kyselin a hydroxidům.

10.3.3 Silikony

Syntetické organokřemičité sloučeniny, od jiných polymerů se liší výraznou tepelnou stálostí. Dlouhodobá tepelná odolnost silikonových pryží se pohybuje v intervalu od -60°C do +180°C. Neoxidují a nehoří. Mají výborné elektroizolační a dielektrické vlastnosti. Použití silikonů je rozsáhlé, vyrábí se z nich např. laky, barvy, tmely, emulze, obaly k zapouzdření proudových zdrojů, prsní implantáty [18]

Ve své práci jsem použila silikonový tmel, jelikož velmi dobře pruží a zamezí tak samovolnému otevření amulet.

obr. 13, amulet

10.4 DENÍK

Během celé práce jsem zaznamenávala své myšlenky, inspirace, postupy, poznámky a informace formou návrhů a fotografií. Na podnět mého otce, který se často zajímá o postupy výroby šperků, vznikla záznamová kniha nebo - li inspirační deník. Ponechala jsem mu volně přirozeně pracovní vzhled.

11. ZÁVĚR

Během realizace bakalářské práce *Hlava rodiny – šperk jako tvář osobnosti* docházím k několika pozitivním závěrům. Můj vztek postupně vyprchal, ujasnila jsem si pocity sama v sobě a přijala jsem společné povahové rysy. Cílem bylo vytvořit šperk pro mého otce, který by o něm nejlépe vypovídal.

Přijde mi až pozoruhodné, jakou cestou si má bakalářská práce prošla. Na začátku je to vztek a na konci dar.

12. POUŽITÉ ZDROJE

- [1] BUBEN, Milan. *Encyklopedie heraldiky: Světská a církevní titulatura a reálie*. druhé. Praha 5: Libri, 1997. ISBN 80-85983-31-1.
- [2] BRAVERMANOVÁ, Milena. *České korunovační klenoty*. třetí., rozš. vyd. Praha: Správa Pražského hradu, 1998, 88 s. ISBN 80-861-6105-6.
- [3] [online] <http://www.korunovacni-klenoty.cz/cs/texty/ceske-korunovacni-klenoty.html>
- [4] STEHLÍKOVÁ, Dana. *Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví*. první. Praha 5: Libri, 2003. ISBN 80-85983-90-7.
- [5] KRÍŽOVÁ, Alena. *Ornament - oděv - šperk: archaické projevy materiální kultury*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 253 s. Etnologické studie, 5. ISBN 978-802-1049-635.
- [6] TÄUBL, Karel a kolektiv. *Zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví*. první. Praha 1: SNTL _ Nakladatelství technické literatury, n. p., 1989. ISBN 80-03-00130-7.
- [7] KRÍŽOVÁ, Alena. *Proměny českého šperku na konci 20. století*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2002, 223 s. ISBN 80-200-0920-5.
- [8] *Karol Weisslechner: Umělecký šperk; Dizajn; Architektura*. první. Bratislava: Ateliér Amulet, 2007. ISBN 978-80-969841-0-7.
- [9] *Šperky vyprávějí příběhy: [Galerie moderního umění v Roudnici nad Labem 24/2-17/4/2011]*. V Roudnici nad Labem: Galerie moderního umění v Roudnici nad Labem, 2011, [16] s. ISBN 978-80-87512-00-5.
- [10] [EDITORS: MARIANNE AAV, Helen Williams Drutt English] a [translation: Jüri KOKKONEN]. *Challenging the châtelaine!*. 1st ed. Helsinki: Designmuseum, 2006. ISBN 95-298-7851-6.
- [11] BRANIŠ, Antonín. *Materiály pro zlatníky a klenotníky*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992, 132 s., 8 s. barev. obr. příl. ISBN 80-042-6306-2.
- [12] ŠMEJCOVÁ, Libuše. *Technologie 1: pro 1. ročník Obor: „Zlatník a klenotník“*. Turnov, 1999.

- [13] HAVLÍČEK-BOROVSKÝ, Karel. *Stokrát plivni do moře*. první. Praha: Československý spisovatel, 1990, 319 p. ISBN 80-202-0208-0.
- [14] *Všeobecná encyklopedie 6: P/R. Encyklopedie Diderot*. 1. vyd. Praha: Diderot, 1999, 482 s. ISBN 80-902-5558-2.
- [15] [online] <http://cs.wikipedia.org/wiki/Pergamen>
- [16] [online] <http://www.mmspektrum.com/clanek/laserove-rezani-nekovovych-materialu.html>
- [17] [online] <http://www.svatymaur.cz/cs/jine/stredoveke-zlatnicke-techniky/o-zlatnickych-technikach/plosne-ryti.html>
- [18] [online] <http://cs.wikipedia.org/wiki/Silikon>

12.1 Seznam použitých obrázků

Obrázek č.1, *Morový amulet se svatým Rochem*, viz KŘÍŽOVÁ, Alena. *Ornament - oděv - šperk: archaické projevy materiální kultury*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 253 s. Etnologické studie, 5. ISBN 978-802-1049-635.

Obrázek č.2, „*Nepomukův jazyk*“, viz KŘÍŽOVÁ, Alena. *Ornament - oděv - šperk: archaické projevy materiální kultury*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 253 s. Etnologické studie, 5. ISBN 978-802-1049-635.

Obrázek č.3, „*Svrabový kámen*“ viz KŘÍŽOVÁ, Alena. *Ornament - oděv - šperk: archaické projevy materiální kultury*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 253 s. Etnologické studie, 5. ISBN 978-802-1049-635.

Obrázek č.4, Karol Weisslechner, *Srdce pre dcéry*: dostupný z WWW: <
<http://www.karolw.eu/jewelry.html>

Obrázek č.5, Karol Weisslechner, *Rumelkový amulet*: dostupný z WWW: <
<http://www.karolw.eu/jewelry.html>

Obrázek č.6, Radomíra Jandová, *Hra na krále*: dostupný z WWW: <
<http://svatava.blogspot.cz/2011/02/sperky-vypraveji-pribehy.html>

Obrázek č.7, Vladimír Komňacký, *Karavana*: dostupný z WWW: <
<https://sites.google.com/site/vladimirkomnacky/ukazky-tvorby/autorsky-sperk>

Obrázek č.8, Gijs Bakker, *Floating lenses*, viz [EDITORS: MARIANNE AAV, Helen Williams Drutt English] a [translation: Jüri KOKKONEN]. *Challenging the châtelaine!*. 1st ed. Helsinki: Designmuseo, 2006. ISBN 95-298-7851-6.

Obrázek č.9, Felieke van der Leest, *Challenging the châtelaine!*: dostupný z WWW: <
<http://yarnlot.blogspot.cz/2008/06/challenging-htelaine.html>

Obrázek č.9, Lucy Sarneel, *Challenging the châtelaine!*, viz viz [EDITORS: MARIANNE AAV, Helen Williams Drutt English] a [translation: Jüri KOKKONEN]. *Challenging the châtelaine!*. 1st ed. Helsinki: Designmuseo, 2006. ISBN 95-298-7851-6

Obrázek č.10, *Prsten pro Bettinu Eistel*, 2012, foto Alžběta Dvořáková, model Iveta Táborová: osobní vlastnictví

Obrázek č.11, *Prsten pro Bettinu Eistel*, 2012, Foto Alžběta Dvořáková, osobní vlastnictví

Obrázek č.12, *schránka*, 2013, Foto Alžběta Dvořáková, osobní vlastnictví

Obrázek č.13, *amulet*, 2013, Foto Alžběta Dvořáková, osobní vlastnictví

13. FOTOKUMENTACE

